

Näin Suomi nousi ratsaille

Carl Ducander & Amour.

Toiseen maailmansotaan saakka hevonen oli suomalaisille sotaratsu, kuljetusväline ja maataloustyöntekijä. Ratsastus urheiluna alkoi Helsingissä ja Turussa 1870-luvulla ruotsalaisten opetuksessa ja tuontiratsuilla.

TEKSTI JUHA EROLA JA NENNE HALLMAN KUVAT SUOMEN HEVOSURHEILUMUSEO
Lähteenä mm. Erkki Vasara: Suomen ratsastusurheilun historia.

Nykyaikainen urheilulaji ratsastuksesta tuli venäläisessä Suomessa 1800-luvulla, kuten muuallakin Euroopassa. Meiltä puuttui ritarikulttuuri ja ratsastusakatemioiden perinne, mutta suomalaiset ratsumiehet, eli hakkapeliitat tunnettiin sotilaina ja hevosmiehinä Euroopassa jo 1600-luvulla. Ruotsin vallan oli ratsupalvelun suorittaminen taannut verovapauden 1200-luvulta lähtien. Tilaa, joka varusti hevosen ja miehen, sanottiin ratsutilaksi. Aluksi se oli aatelisten etuoikeus, sittemmin velvollisuus.

Suomalaisille hevonen oli kulkuneuvo pitkien välimatkojen maassa. Posti kulki ratsujen selässä 1600-luvulta 1800-luvun alkukymmenille.

Ratsastustaito oli välttämättömyys vain sotilaille. Ruotsin vallan aikaisessa upseerikoulussa 1700-luvulla ratsastusta oli kaksi tuntia viikossa, 1800-luvulla Venäjän vallan aikana määrä nostettiin kahteen tuntiin päivässä. Ratsastustaitoa esittelivät myös vierailevat

sirkukset, joiden ratsastajat myös antoivat ratsastustunteja.

SIRKUSTA JA RATSASTUSTA

Helsingissä oli 1870-luvulla kaksi sotilaiden käytössä ollutta maneesia, Santarmaneesi Maneesikadulla ja Kaartin maneesi Kaartin kasarmeilla. Siviiliratsastuksen meillä käynnisti Ruotsista 1867 muuttanut tallimestari **Georg Ringsten**, joka toi Helsinkiin neljä ratsua ja alkoi pitää ratsastustunteja. Ratsastuksesta tuli muotia ja pian Helsinkiin rakennettiin ajanmukainen ratsastushuone, osittain maneesiksi ja osittain sirkukseksi. Se oli Siltasaaressa, vanhaan tapettitehtaaseen kunnostettuna.

1887 lajista kiinnostuneet kaupunkilaiset perustivat ratsastusinstituutin, jonka toiminta käynnistyi samaisessa Siltasaaren ratsastushuoneessa.

Samaan aikaan Turussa rakennettiin maneesi ja perustettiin ratsastusinstituutti, jossa opetus alkoi 1889 Helsingistä siirtyneen ruotsalaisen **Fredrik**

Lundin johdolla. Opetusta jatkoi Ruotsista Turkuun muuttanut tallimestari **Carl Ducander**. Hän siirtyi pian veljensä kanssa Helsinkiin ja Turun ratsastusinstituutin toiminta päättyi 1892.

SUOMEN RAKUUNARYKMENTTI

Vuosi 1887 toi mukanaan keisarin suostumuksen Rakuunarykmentin perustamiselle. Huhtikuun 17. päivänä julkaistiin asetuskokoelmassa ”Keisarillisen Majesteetin Armollinen julistus suomalaisen ratsuväen asettamisesta”. Käsky tarkoitti Suomalaisen autonomian ajan viimeisen joukko-osaston perustamista. Rakuunarykmentin virallinen perustamispäivä oli 1. huhtikuuta 1890, kun kuudenkymmenen miehen vahvuinen komennuskunta aloitti toimintansa. Rykmentin ensimmäinen päiväkäsky oli annettu vuotta aiemmin, kun luutnantti **Lucander** saapui Lappeenrantaan hevosten ja hevostenhoitajien kanssa valmistelutöihin.

Rykmentin upseeristo koostui suo-

Oskar Vilkkama & Memo, Suomen ensimmäinen olympiaratsukko.

Magnus Rydman jakamassa palkintoa.

Kurt Bäckman & Caballero.

malaisista ja sen sijoitus Lappeenrantaan antoi kaupungille identiteetin rakuunoiden kotikaupunkina. Rykmentti aloitti koulutustoiminnan Venäjän ratsuväestä siirrettyillä hevosilla, mutta pian hevosia ryhdyttiin hankkimaan Suomesta. Laadukkaiden hevosten löytäminen oli vaikeaa ja hevosia ryhdyttiin myös tuomaan Puolasta ja Ruotsista.

VÄRI KERTOI ESKADROONAN

Rykmentin hevoset jaettiin eskadrooniin väreittäin. Ensimmäisellä eskadroonalla oli vaaleimmat ja kuudennella eskadroonalla täysin mustat hevoset. Soittokunnan hevoset olivat perinteisesti valkoisia. Värijako jatkui itsenäisen Suomen yksiköissä.

Rykmentin hevostutkimus oli erittäin korkeatasoista. Se lakkautettiin osana venäläisten Suomeen kohdistuvaa sortopolitiikkaa 17. joulukuuta 1901. Kahdentoista toimintavuotensa aikana Rakuunarykmentti vaikutti hevosjalostuksen nousuun, koulutustoiminnan kasvuun, kilpaurheiluun ja siviiliratsastuksen suosion kasvuun.

RATSUJA VENÄLÄISILTÄ JA SAKSALAISILTA

Suomen itsenäistyttyä 6.12.1917 maa sortui kansalaissotaan, jossa vastapuolina olivat hallituksen joukot ja punakaartit.

Sodan sytyttyä 1918 perustettiin Joensuuun Karjalan Ratsujääkärirykmentti ja Seinäjoella koottiin Uudenmaan Rakuunarykmentti, joka sai runkonsa Porvoosen 1917 perustetun ratsupoliisikoulun 200 oppilaasta. Venäläisten varuskuntien aseistariisunnan yhteydessä takavarikoitiin kasakkarykmenteiltä hevosia ja saksalaisten noustua maihin Hangossa saatiin hevostäydennystä mai-

hinnoisjoukkojen ulaanirykmenteiltä.

Kirkkonummen ulaanit toimi Länsi-Uudellamaalla ja eri puolilla maata koottiin paikallisia ratsuosastoja tiedustelutarkoituksiin. Osastoissa toimivat miehet olivat usein valmiiksi ratsastustaitoisia siviilejä.

Sota vaikutti ratsukannan kehitykseen. Ratsastusharrastuksen laajenemisesta sodan jälkeen oli todisteena muun muassa Karjalan Kenttäratsastusseuran perustaminen.

Monet siviiliratsastajat organisoivat suojeluskuntien ratsuosastojen perustamista. Tuleva FEI:n puheenjohtaja, **Magnus Rydman** toimi Helsingissä ratsastavan suojeluskunnan päällikkönä. Ratsuosaston koko päällystö oli Kenttäratsastusseuran jäseniä.

LAPPEENRANNASTA RATSASTUSKESKUS

Heti sodan jälkeen hankittiin Englannista 250 ratsuhevosta sotilastarkoituksiin. Niillä myös kilpailtiin, joten kilparatsastus sai kirjaimellisesti uutta verta. Uudenmaan rakuunat majoitettiin sodan päätyttyä Helsinkiin ja päätös johti ratsastusurheilun leviämiseen pääkaupungissa. Rykmentin komentaja oli Suomen ensimmäinen olympiaratsastaja eversti Oskar Vilkkama.

Vuonna 1921 Uudenmaan Rakuunat ja Hämeen Ratsurykmentti siirrettiin Lappeenrantaan, jonne perustettiin Ratsuväkirykmentti.

Lappeenrannasta tuli merkittävä ratsastusurheilun keskipiste ja kaupunki sai ratsuväkensä takaisin, nyt itsenäisen Suomen joukko-osastona. Prikaatin komentaja, kenraalimajuri **Georg Londen** lähti uudistamaan organisaatiota ja perusti remonttikoulun. Se muutti Ypäjäl-

le vuonna 1933. Seuraukset olivat kauaskantoiset koulutuksen keskittyessä Ypäjän Siittolanmäelle.

LISÄÄ RATSASTUSPAIKKOJA

Suomen Ratsastusliitto perustettiin 1920 Suomen Kenttäratsastusseuran ja Karjalan Kenttäratsastajien toimesta. Päämääränä saada lisää harrastuspaikkoja lajille. Kaksi liiton kolmesta jäsenseurasta toimi Helsingissä, jonne oli perustettu suomenkielinen ratsastusseura. 1926 Helsingissä perustettu Hevosjalostusliitto lämminverisiitosta varten toimi myös aktiivisesti harrastuspaikkojen saamiseksi.

Laakson ratsastusstadion 1937.

Kenttäratsastusseura ja liitto olivat suunnitelleet ratsastusradan rakentamista Helsingin Kumpulan alueelle yhdessä Suomen Raviurheilun ystävien kanssa. Alueen vuokraussuunnitelma käsiteltiin kaupunginvaltuuston täysistunnossa 5.5.1920.

Kaupunginvaltuustossa ratsastusta pidettiin yhteiskunnallisena ilmiönä, ei niinkään urheilumuotona. Vasemmisto piti lajia sotilaallisena toimintana ja eliitin harrastuksena. Valtuusto äänesti ratsastushankkeen puolesta äänin 27–19.

Rahatoimikamari velvoitettiin vuokraamaan alue Kumpulan niityiltä 50 vuo-

Ajan tavan mukaisesti FEI valitsi 1939 puheenjohtajakseen tulevan olympiakisaisäntämaan edustajan, suomalaisen pankinjohtajan, Magnus Rydmanin.

den sopimuksella Suomen Raviurheilun ystäville ja Suomen Kenttäratsastusseuralle. Sopimus velvoitti luovuttamaan alueen eri urheilulajien käyttöön sekä lasten leikkipaikaksi silloin, kun hevosurheilu ei sitä itse tarvitsisi.

LAUKKARATA TALIIN

Samaan aikaan osaa Töölön pallokentästä Helsingin kantakaupungissa alettiin kunnostaa ratsastusradoiksi, koska Pallokenttä Oy oli ilmoittanut, että se ei tarvitse koko kenttää ja voisi vuokrata osan ratsastuskäyttöön. Vastausta totaalisattoripelien järjestämisestä jouduttiin odottamaan.

Kumpulan ratojen rakentaminen juuttui paikoilleen. Kenttäratsastajat suunnittelivat jo uutta yhtiötä, mutta hanke kaatui, kun tarvittavaa alkupääomaa ei löytynyt. Seuralle tarjottiin mahdollisuutta tulla mukaan Kumpulan ratayhdistykseen rahamäärällä, joka saatu kokoon. Kumpulan rakentaminen jatkui, mutta työ eteni hitaasti. Yllättäen Pallokenttä Oy halusikin ratsastajat pois alueiltaan jo vuonna 1925.

Oli keksittävä uusi suunnitelma. Yksi vaihtoehtoista oli nykyinen Helsingin Munkkiniemi, mutta asiassa ei edetty. Kenttäratsastusseura vuokrasi sitten Talin kartanon läheltä 20 hehtaarin alueen. Seura otti suuren lainan tarkoitusta varten ja suunnitteli alueen avaamista urheiluratsastukselle jo vuonna 1929.

SOTA LOPETTI TOIMINNAN

Vuoteen 1939 mennessä Talin hevosur-

heilualue oli kasvanut lähes kansainvälisiin mittoihin ja tarjosi puitteet kaikille olympiaratsastuslajeille ja laukkausurheilulle. Talvi- ja Jatkosota vuosina 1939–1945 katkaisivat kuitenkin alueen kehityksen ja rauhan tullessa, oli rata-alue huoltamatta ja ränsistynyt. Suurin osa maineikkaista laukkausurheilijoista oli sotien aikana menehtynyt tai kaatunut rintamalla. Maan poliittisesti räjähdysherkkä tilanne ei ollut omiaan saamaan ratsastusurheilulle tarvittavaa rahallista tukea.

Ratsastajainliitto asetti jo vuonna 1947 komitean miettimään laukkausurheilun tulevaisuutta maassamme ja julkaistu muistio oli varsin kylmää luettavaa. Ratojen kunnostukseen ei ollut rahaa, kilpailuiden järjestämiseen ei ollut rahaa, sopivia hevosia ei tahtonut löytyä. Lista oli ehtymättömän pitkä. Helsingin 1952 olympialaisia varten Talin alue koki hetkellisen nousun kisajärjestelyjen takia, mutta Helsingin kaupungin vuokrattua Talin alueelta suuren määrän maita tulevan golfklubin laajennukselle katosi myös pohja hevosurheilualueiden käytöltä. Talin radoista oli vielä osa näkyvissä 50–60-lukujen taitteessa jolloin aktiivit hevospiirit yrittivät neuvotella alueiden hevosurheilukäytöstä, mutta turhaan. Hevosten Tali oli lopullisesti kadonnut.

UNELMA OLYMPIALAISISTA

Suomelle myönnettiin vuoden 1940 olympialaiset. Valmistelutyö 1937. Ensimmäinen iso hanke oli Laakson ratsas-

tusstadionin rakentaminen ja sen avajaisina pidettiin Pohjoismaiset ratsastuskilpailut kesällä 1937. Kilpailut olivat suomalaisratsukoille menestys. Viesti- ja kenttäratsastusjoukkue sai hopeaa ja henkilökohtaisen hopeamitalin voitti rouva Huber.

Olympiakuume nousi. Suomalaisratsukoille povattiin mitaleja ja valtio hankki Englannista hevosia, joista oli tarkoitus kouluttaa olympiaratsuja. Olympiamaaneesin ja tallien rakennustyöt käynnistettiin. Talin laukkaratojen ehostustyöhön sijoitettiin aikaa ja rahaa.

Ajan tavan mukaisesti FEI valitsi keväällä 1939 puheenjohtajakseen tulevan olympiakisaisäntämaan edustajan, suomalaisen pankinjohtajan, Magnus Rydmanin, joka oli SRL:n puheenjohtaja.

Lokakuun 6.–8. päivänä 1939 piti Hämeenlinnan Poltinaholla olla olympiakatselmuskilpailut. Ratsastajat ja hevoset olivat jo paikalla, kun käsky suojajoukkojen täydellisestä liikekannallepanosta saapui Hämeenlinnaan. Upseerit jättivät hevosensa perässä lähetettäväksi ja kiiruhtivat varuskuntiinsa. Neuvostojoukkojen hyökkäys alkoi marraskuun 30. päivän ja Suomi oli sodassa. Olympialaiset peruuntuivat.

SUOMENHEVONEN ENNEN TALVISOTAA

Talvisodan alkuun mennessä puhdasrotuista suomalaista työhevosta oli jalostettu yli 30 vuotta. Kantakirja avattiin 1907. Valtion tahdon toteuttajana jalostuksesta vastasi hevoshoidontarkastaja

Lars Rönquist & Orlik.

C. G. E. Mannerheim jakamassa palkintoja.

Lääkintälotta
Aili Nevalainen.

Hevonen ja sota

PUOLUSTUSLAITOKSEN käyttöön otettiin 2 168 hevosta.

YHDELLÄ jalkaväkirykmentillä oli yksi henkilöauto, kaksi moottoripyörää ja 500 hevosta.

KENTTÄTYKISTÖRYKMENTILLÄ oli 1 300 hevosta kesällä ja 1 164 hevosta talvella. Rykmentin jokaisella kolkella patteristolla oli 67 hevosen kevyt ampumatarvikekolonna.

YHDEN RASKAAN 152 H haupitsin vetoon tarvittiin 8 hevosta.

MÄÄRÄVAHVUISESSA divisioonassa oli 15 000 miestä, 120 ajoneuvoa ja 3 400 – 5 000 hevosta.

DIVISIOONAN PÄIVÄN muonannos painoi 70 tonnia. Kuljettamiseen tarvittiin kaksi hevosvetoista kuormastokomppaniaa. Jokaisella komppanialla oli 128 hevosta ja jokainen hevonen kuljetti 300 kiloa tarvikkeita.

DIVISIOONAN ampumatarvikekolonnaan kuului 153 hevosta.

PUOLUSTUSVOIMIEN hevosappio talvisodassa oli 7 204 kuollutta, kadonnutta ja lopetettua yksilöä. Yhteensä sodissamme kuolleita, kadonneita ja lopetettuja hevosia oli 14 573.

ENITEN HEVOSTAPPIOITA syntyi viivytysvaiheen aikana kesällä 1944, jolloin menetettiin kuukausittain 2 100 kaatuneina ja 2 550 haavoittuneina.

VIHOLLISTULESSA kuoli 3 968 hevosta.

SODAN AIKANA hoidettiin 34 945 sairasta ja haavoittunutta hevosta.

KENTTÄKELPOISIKSI parani 1 013 yksilöä.

SUOMENHEVOSTEN sotatie oli osoitus ääri rajoista, jotka mahdollistivat armeijamme torjuntavoitot.

Erkki Sihvola. Valtion kovat vaatimukset ainutlaatuisen monipuolisen hevosrodun edellytyksistä mitattaisiin pian pahimmassa mahdollisessa tilanteessa, Suomen joutuessa puolustamaan koskemattomuuttaan talvisodassa.

Edesmennyt professori **Veikko Risklakki** kutsui viime sotiamme hevosten sotasavotaksi.

Liikekannallepanovalmistelujen aikana syksyllä 1939 kävi selväksi, että puolustusvoimien valmius ja kokoonpano riippuivat ratkaisevasti hevosten ja ajoneuvojen tarpeen tyydyttämisestä. Vaihtoehdot olivat vähissä ja vuonna 1924 annettu laki hevosten ja ajoneuvojen ottamisesta sotaväen tarpeeseen sodan aikana uudistettiin lokakuussa ja asetus marraskuussa 1939. Joukkojen huolto, siirrot ja tykistön käyttö olivat täysin hevosten varassa. Vain ja ainoastaan hevonen mahdollisti sodankäynnin toimivuuden.

Talvisodan alkaessa valtio pystyi tarjoamaan puolustajilleen vain kokardin, nahkavyön ja ase. Hevosten tilanne oli yhtä huono. Hoitovälineitä, loimia, valjaita ja kengitysvälineitä ei ollut. Rehustus oli puutteellista. Eläinlääkinnältä puuttuivat instrumentit ja lääkkeet. Vapaaehtoinen kansalaiskeräys tuotti 20 000 lointa hevosille. Instrumentteja saatiin instrumenttiliikkeiltä ja tarviketäydennyksiä Ruotsista ja Tanskasta.

Armeijalla oli vain 4 700 hevosta. Pakko-otoilla saatiin kerättyä 60 384 hevosta. Koko maan hevoskanta vuonna 1939 oli varsat mukaan lukien 386 000 yksilöä, joista sotakelpoisia, oli vain 173 297 yksilöä. Kantakirjahevosia ja varsoja ei laskettu sotakelpoisiin. Sodan päättyessä oli otettu palvelukseen 71 805 hevosta, eli noin 25 prosenttia täysi-ikäisistä hevosista. ♦

Neiti Inga Gallen.

Naiset satulassa

Jos ratsastus on nykyään naisten laji, olivat siskot innokkaita hevosarrastajia jo 1800-luvun lopun Suomessa.

Pieni katsaus lajin alkuvaiheisiin paljastaa, että nykypäivän tähdillä on esikuvansa suomalaisen ratsastuksen historiassa.

Naiset olivat mukana ratsastuksessa jo 1800-luvun lopulla perustetussa Helsingin ratsastusyhdistyksessä, jonka asiakirjoissa mainitaan neidit **Eva Cronstedt**, **Kitty Linder** ja **A. Gripenberg**. Olisko kyseessä sama neiti Aleksandra Gripenberg, joka oli feministi ja yksi ensimmäisistä suomalaisista naiskansanedustajista. Siltasaaren maneesissa ja ratsastusretkillä naiset istuivat vielä naistensatulassa pitkässä ratsastushameessa.

1911 perustetun Suomen kenttäratsastusseuran ensimmäisissä kilpailuissa, Helsingin ensimmäisessä Derbyssä, oli seitsemän kilpailijaa, heistä kolme naisia. Näissä kisoissa ratsastettiin vielä miesten ja naisten sarjoissa ja naiset, yhtä lukuun ottamatta, ratsastivat yhä naistensatulassa. Samassa kilpailussa oli myös koululaisten kilpailusarja, johon oli ilmoittautunut peräti 12 tyttöä ja kuusi poikaa.

Vuonna 1919 Viipurissa perustettiin maan toinen ratsastajien yhdistys. Viipurin kenttäratsastusseura järjesti laukkilpailuja ja naisilla oli edelleen oma sarjansa.

Seuraavan vuonna syntyi suomenkielinen Helsingin Ratsastusseura, jonka perustavassa kokouksessa oli mukana jo viisi naista, joista yksi valittiin yhdistyksen hallitukseen. Samana vuonna perustetun Suomen Ratsastusliiton hallitukseen ei kuitenkaan kelpuutettu yhtään naista. Ensimmäisenä naisena liiton hallitukseen valittiin **Kaija Borup** vuonna 1970. Hänestä tuli sittemmin liiton toiminnanjohtaja.

1928 Helsingin Ratsastusseuran este- ja koulukilpailuissa naiset ja miehet kilpailivat jo yhdessä. Luokkina olivat helpompi kouluratsastus, puolivaikea esteratsastus ja korkeushyppy.

Yksi 1930-luvun lupaavista naisratsastajista oli esteratsastaja **Brita Fazer**, sittemmin Dahlström, joka voitti useita suomenmestaruuksia.

NENNE HALLMAN